

ЗМІСТ

Базові знання. Таблиця різниці між формами влаштування	3
Усиновлення. Що треба знати. Кроки	6
Усиновлення. Перелік документів	9
Усиновлення під час війни	15
Скасування усиновлення та наслідки	18
Опіка/піклування. Загальні особливості	20
Опіка/піклування. Кроки. Документи.....	24
Опіка/піклування. Особливості під час війни	30
Припинення опіки/піклування	31
Приймозна сім'я. Загальні особливості	33
Приймозна сім'я. Кроки до створення	36
Приймозна сім'я. Перелік документів	37
Припинення функціонування прийомної сім'ї	40

Дитячий будинок сімейного типу. Загальні особливості	42
Дитячий будинок сімейного типу. Кроки до створення	45
Дитячий будинок сімейного типу. Перелік документів	45
Припинення функціонування ДБСТ	49
Що почитати про влаштування дітей	50
Що подивитися про влаштування дітей	53
Контакти обласних служб у справах дітей	59

БАЗОВІ ЗНАННЯ

Громадяни України мають можливість прийняти дитину в свою сім'ю на виховання. І для цього існують різні форми влаштування.

При УСИНОВЛЕННІ дитина отримує всі права, у тому числі майнові, та обов'язки біологічної дитини.

При влаштуванні дитини під **ОПІКУ/ПІКЛУВАННЯ у ПРИЙОМНУ СІМ'Ю та ДИТЯЧИЙ БУДИНОК СІМЕЙНОГО ТИПУ (ДБСТ)** дитина за наявності правових підстав зберігає право на усиновлення.

ФОРМИ ВЛАШТУВАННЯ ДИТИНИ

УСИНОВЛЕННЯ – прийняття усиновлювачем у свою сім'ю дитини на правах дочки чи сина, що здійснене на підставі рішення суду.

ОПІКА (до 14 років), ПІКЛУВАННЯ (з 14 до 18 років) – влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, в сім'ї громадян України, які перебувають переважно у сімейних, родинних відносинах із цими дітьми, з метою забезпечення їхнього виховання, освіти, розвитку, захисту їх прав та інтересів.

ПРИЙОМНА СІМ'Я – сім'я або окрема особа, яка не перебуває у шлюбі, що добровільно взяли на виховання та спільне проживання від 1 до 4 дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування. Діти не втрачають свого статусу. При довштуванні більшої кількості дітей на базі прийомної сім'ї створюється ДБСТ.

ДБСТ (Дитячий будинок сімейного типу) – це сім'я, що створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває в шлюбі, які беруть на виховання та спільне проживання не менше 5 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Загальна кількість дітей не повинна перевищувати 10 осіб, враховуючи рідних.

Форма влаштування	Географія пошуку дитини	Кількість дітей	Допомога держави	Житло	Оздоровлення
Усиновлення	Будь-яка область України	Не визначена законодавством	Виплата, як після народження дитини + відпустка по догляду одразу після усиновлення.	Власне	На загальних підставах
Опіка/піклування	Будь-яка область України	Не визначена законодавством	На утримання дитини щомісяця виплачуються кошти у розмірі 2,5 прожиткових мінімуми для дитини відповідного віку (для дитини з інвалідністю – 3,5 прожиткових мінімуми).	Власне	Безкоштовний
Приміомна сім'я	Переважно з регіону, де створена/функціонує приміомна сім'я	1-4	На утримання дитини щомісяця виплачуються кошти у розмірі 2,5 прожиткових мінімуми для дитини відповідного віку (для дитини з інвалідністю – 3,5 прожиткових мінімуми). Приміомні батьки щомісяця отримують грошову винагороду.	Власне	Безкоштовний
ДБСТ	Переважно з регіону, де створене/функціонує ДБСТ	5-10 (з урахуванням рідних дітей)	На утримання дитини щомісяця виплачуються кошти у розмірі 2,5 прожиткових мінімуми для дитини відповідного віку (для дитини з інвалідністю – 3,5 прожиткових мінімуми). Батьки-вихователі щомісяця отримують грошову винагороду.	Службове/приватне/надане в оренду благодійними фондами чи іншими фізичними особами	Безкоштовний

УСИНОВЛЕННЯ
НА ПОРТАЛІ
«ДІЯ»

УСИНОВЛЕННЯ

Усиновлення є прийняття усиновлювачем у свою сім'ю особи на правах дочки чи сина, що здійснене на підставі рішення суду.

ОСНОВНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ЩОДО УСИНОВЛЕННЯ

Постанова Кабінету Міністрів від 8 жовтня 2008 р. №905 «Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей»

Постанова Кабінету Міністрів від 24 вересня 2008 р. №866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини»

ХТО МОЖЕ УСИНОВИТИ?

1. Усиновлювачем дитини може бути дієздатна особа віком не молодша 21 року, за винятком, коли усиновлювач є родичем дитини.
2. Усиновлювачем може бути особа, що старша за дитину, яку вона бажає усиновити, не менш як на 15 років.
3. Усиновити можуть як подружжя, так і особа, яка не перебуває у шлюбі (за умови, що вона має громадянство України).

ХТО НЕ МОЖЕ УСИНОВИТИ?

Усиновлювачами не можуть бути особи, які:

- обмежені у дієздатності;
- визнані недієздатними;
- позбавлені батьківських прав, якщо ці права не були поновлені;
- були усиновлювачами (опікунами, піклувальниками, прийомними батьками, батьками-вихователями) іншої дитини, але усиновлення було скасовано або визнано недійсним (було припинено опіку, піклування)

- чи діяльність прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу) з їхньої вини;
- перебувають на обліку або на лікуванні у психоневрологічному чи наркологічному диспансері;
  - зловживають спиртними напоями або наркотичними засобами;
  - не мають постійного місця проживання та постійного заробітку (доходу);
  - страждають на хвороби, перелік яких затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України від 20.08.2008, № 479 «Про затвердження Переліку захворювань, за наявності яких особа не може бути усиновлювачем», зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 24.10.2008 за № 1022/15713;
  - за станом здоров'я потребують постійного стороннього догляду;
  - є іноземцями, які не перебувають у шлюбі, крім випадків, коли іноземець є родичем дитини;
  - особи без громадянства;
  - були засуджені за злочини проти життя і здоров'я, волі, честі та гідності, статевої свободи та статевої недоторканості особи, проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також за злочини, передбачені статтями 148, 150, 150-1, 164, 166, 167, 169, 181, 187, 324, 442 Кримінального кодексу України або мають непогашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість за вчинення інших злочинів;
  - перебувають у шлюбі з особою, яка відповідно до зазначених обмежень не може бути усиновлювачем.
  - не можуть бути усиновлювачами особи однієї статі, а також інші особи, інтереси яких суперечать інтересам дитини.

10 КРОКІВ ДО УСИНОВЛЕННЯ

1 Відвідування служби у справах дітей за місцем вашого проживання.

Перша консультація з працівником служби у справах дітей дуже важлива. Тут ви отримаєте інформацію про всі форми влаштування дитини в сім'ю, роз'яснення щодо процедури усиновлення, його правові наслідки як для дитини, так і для усиновлювача, права і обов'язки усиновлювачів, порядок здійснення нагляду за умовами проживання і виховання усиновленої дитини як на території України, так і за її межами, контролю за цільовим використанням допомоги при усиновленні дитини.

2 Подача заяви та пакету документів.

Громадяни, які бажають усиновити дитину, звертаються до служби у справах дітей із заявою про взяття їх на облік кандидатів в усиновлювачі та подають разом з нею такі документи:

- копію документа, що посвідчує особу;
- копію реєстраційного номера облікової картки платника податків з Державного реєстру фізичних осіб або інформацію про відмову від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків;
- копію документа, де зазначено унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі (за наявності);
- копію свідоцтва про шлюб або витяг з Державного реєстру актів цивільного стану громадян про шлюб (для осіб, які перебувають у шлюбі);
- довідку про заробітну плату за останні шість місяців або відомості з Державного реєстру фізичних осіб-

платників податків про суми виплачених доходів на утримання податків, або довідку про подану декларацію про майновий стан і доходи за попередній календарний рік (може подавати один із подружжя, хто має постійний дохід);

- висновок про стан здоров'я кожного заявника;
- засвідчену нотаріально письмову згоду другого з подружжя на усиновлення дитини (у разі усиновлення одним із подружжя), якщо інше не передбачено законодавством;
- документ про наявність чи відсутність судимості для кожного заявника, виданий територіальним центром з надання сервісних послуг МВС;
- копію документа, що підтверджує право власності або користування житловим приміщенням;
- довідку від нарколога та психіатра для осіб, які проживають разом із заявниками.

У разі усиновлення дитини одним з подружжя висновок про стан здоров'я та документ про наявність чи відсутність судимості подаються кожним із подружжя.

Заява вважається поданою, якщо додані всі документи. Строк дії документів становить один рік з дня їх видачі.

Під час приймання документів у паперовій формі заявникам ще раз роз'яснюються порядок та умови усиновлення, права і обов'язки кандидатів в усиновлювачі, усиновлювачів, правові наслідки усиновлення, порядок здійснення нагляду за умовами проживання і виховання усиновленої дитини як на території України, так і за її межами, про що складається акт у двох примірниках, один з яких у разі виїзду усиновленої дитини за межі України надсилається до МЗС.

Термін перевірки працівником служби у справах дітей поданих документів на відповідність вимогам законодавству – 5 робочих днів.

3

Перевірка умов для проживання.

Впродовж 5 робочих днів після перевірки документів працівники служби у справах дітей за місцем проживання заявників обстежують житлово-побутові умови та складають відповідний акт.

4 Навчання майбутніх батьків.

За направленням служби у справах дітей громадяни проходять курс підготовки з питань виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в обласному центрі соціальних служб. Навчання є обов'язковим, крім випадків, коли заявники є родичами дитини, її опікунами/піклувальниками, прийомними батьками чи батьками-вихователями.

Тривалість курсу – 72 навчальні години, зазвичай це 10 занять.

Протягом 10 днів після завершення навчання заявник/заявники отримують довідку про проходження курсу підготовки з питань виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, з рекомендаціями щодо кількості, віку та стану здоров'я дітей, яких може усиновити заявник/заявники. Копія довідки направляється до служби у справах дітей.

5 Взяття на облік кандидатів в усиновлювачі.

Служба у справах дітей за результатами перевірки документів, проходження курсу підготовки з питань виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та обстеження житлово-побутових умов заявника або заявників розглядає питання про можливість заявника або заявників бути усиновлювачами та готує відповідний висновок. У разі надання позитивного висновку служба у справах дітей бере заявника/заявників на облік

кандидатів в усиновлювачі із внесенням даних про них до Книги кандидатів в усиновлювачі та Єдиного банку даних.

Висновок про можливість бути усиновлювачами оформляється протягом 10 робочих днів. Разом із висновком повертаються пронумеровані, прошнуровані, скріплені печаткою та завірені підписом керівника служби у справах дітей документи, подані кандидатами в усиновлювачі, із зазначенням служби у справах дітей, в якій вони перебувають на обліку, та облікового номера. Строк дії висновку про можливість бути усиновлювачами становить один рік з дати видачі і може бути продовжений, але не більше як на один рік.

У разі відмови у взятті на облік кандидатів в усиновлювачі заявникам протягом десяти робочих днів надається об'єднана відповідь у письмовій формі.

6 Ознайомлення з інформацією про дітей, яких можна усиновити. Пошук дитини.

Служба у справах дітей після взяття вас на облік кандидатів в усиновлювачі знайомить з інформацією про дітей, які в них є на обліку і можуть бути усиновлені, з урахуванням дати взяття вас на облік та рекомендацій, зазначених у висновку про можливість бути усиновлювачами. Також інформацію про дітей, які підлягають усиновленню, можна знайти через:

сторінку «Діти»
Мінсоцполітики

сторінку «Анкети дітей»
Фонду Ріната Ахметова

Ще один з варіантів – телефонувати в обласні служби у справах дітей та цікавитися інформацією про дітей, які в них є на обліку і можуть бути усиновлені, з урахуванням рекомендацій, зазначених у висновку про можливість

бути усиновлювачами. Контакти обласних служб у справах дітей дивіться на передостанній сторінці довідника. Інформація про дітей, які можуть бути усиновлені, надається особисто кандидатам в усиновлювачі (якщо усиновлювачами є подружжя – кожному з них) під час прийому в службі у справах дітей.

Термін пошуку дитини – у кожної родини свій.

Діти, які підлягають усиновленню, можуть перебувати на утриманні як у закладах, так і виховуватися в прийомних сім'ях та ДБСТ.

7 **Видача направлення для знайомства з дитиною, знайомство та встановлення контакту з дитиною.**

Після ознайомлення з інформацією про дітей, які можуть бути усиновлені, кандидатам в усиновлювачі, які виявили намір особисто познайомитися з дитиною, не пізніше ніж на наступний робочий день видається направлення до служби у справах дітей за місцем проживання (перебування) дитини для організації знайомства з нею.

Строк дії направлення становить 10 робочих днів від дати видачі. У разі потреби строк дії направлення може бути продовжений органом, який його видав, але не більш як на 10 робочих днів. Перше відвідування закладу/ ДБСТ/ прийомної сім'ї та зустріч кандидата з дитиною відбувається за участі працівника служби у справах дітей.

Про знайомство кандидатів в усиновлювачі з дитиною складається відповідний акт.

До закладу, в якому проживають (перебувають) діти, які можуть бути усиновлені, допускаються особи, які бажають усиновити дитину, якщо такі особи є кандидатами в усиновлювачі та мають направлення служби у справах дітей або Нацсоцслужби для знайомства з дитиною.

8 Підготовка документів до суду.

Після знайомства та встановлення контакту кандидати в усиновлювачі звертаються до служби у справах дітей за місцем проживання/перебування дитини із заявою про бажання усиновити дитину. Служба протягом 10 робочих днів з'ясовує, чи згодна дитина на усиновлення, готує проєкт висновку про доцільність усиновлення та відповідність інтересами дитини. Висновок про доцільність усиновлення та відповідність його інтересам дитини разом з доданими до нього документами видається кандидатам в усиновлювачі під розписку для подання його до суду.

9 Судове засідання про усиновлення.

Кандидати впродовж одного місяця з дати отримання висновку мають звернутися з до суду із заявою про усиновлення дитини. В іншому випадку вважається, що вони відмовилися від усиновлення.

Суд відбувається за місцем фактичного проживання дитини.

Усиновлення вважається здійсненим у день набрання чинності рішенням суду про усиновлення.

10 Оформлення нових документів дитини.

Державний орган реєстрації актів цивільного стану на підставі рішення суду про усиновлення вносить зміни до актового запису про народження дитини та видає нове свідоцтво про народження з урахуванням цих змін. Для отримання нового Свідоцтва про народження усиновлювачам необхідно звернутися до відділу РАЦС за

місцем свого проживання у період тривалістю від одного дня до місяця.

Свідоцтво про народження, що було видане раніше, анулюється.

Нагляд за умовами проживання і виховання усиновлених дітей.

Нагляд за умовами проживання і виховання усиновлених дітей, які проживають на території України, здійснюється службою у справах дітей за місцем проживання усиновлювачів до досягнення дітьми 18 років. При зміні місця проживання усиновлювачі зобов'язані повідомити про це службу у справах дітей.

ОСОБЛИВОСТІ УСИНОВЛЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

- Якщо діти не переміщалися і на цій території працюють служби у справах дітей, усиновлення провадиться у звичайному порядку.
- Щодо дітей, які проживають (перебувають) на окупованих територіях, усиновлення провадиться після деокупації і відновлення роботи служби у справах дітей.
- Діти, які евакуйовані за межі України, можуть бути усиновлені тільки після того, як вони повернуться в Україну.
- Діти, які евакуювалися по Україні, мають/можуть бути усиновленими за місцем евакуації.
- Служба у справах дітей районна/міська за місцем евакуації дитини здійснює діяльність з усиновлення щодо дітей, які походять з цієї території і які перебувають у регіоні в евакуації (встановлення контакту, висновок про доцільність усиновлення, участь у судовому засіданні, передача дитини).

- Облік громадян України, які постійно проживають на території України і бажають усиновити дитину, ведеться службами у справах дітей районних військових адміністрацій, міських виконавчих комітетів ТГ за місцем проживання таких громадян.
- Громадяни України, які проживають на окупованих територіях України, беруться на облік кандидатів в усиновлювачі після відновлення роботи служб у справах дітей.
- Громадяни України, які евакуювались за межі України, беруться на облік кандидатів в усиновлювачі після їх повернення в Україну.
- Громадяни України, які евакуювалися по Україні, можуть бути поставлені на облік кандидатів в усиновлювачі за місцем евакуації.
- Громадяни України, які вже є кандидатами в усиновлювачі та евакуювалися по Україні, можуть звернутися до обласної служби у справах дітей за місцем евакуації, надати пакет документів та висновок про можливість бути усиновлювачами і ознайомитися з інформацією про дітей, які перебувають на регіональному обліку.
- Строк дії документів кандидатів в усиновлювачі та висновку про можливість бути усиновлювачами становить 18 (не 12) місяців від дати видачі.
- Якщо протягом воєнного стану закінчився строк дії документів, кандидати в усиновлювачі, які перебувають в Україні, поновлюють їх і подають службі у справах дітей за місцем евакуації для продовження процедури усиновлення.
- Кандидати в усиновлювачі, які перемістились за межі України або перебувають на тимчасово окупованих територіях, з обліку кандидатів в усиновлювачі не знімаються. Вони мають право у період воєнного стану та протягом трьох місяців після його завершення поновити документи та здійснити усиновлення дитини.

- Служба у справах дітей ОДА за місцем обліку дитини та за місцем переміщення (евакуації) дитини ознайомлює кандидатів в усиновлювачі з інформацією про тимчасово переміщених (евакуйованих) дітей та видає їм направлення для знайомства з дитиною.
- Надання інформації про дітей, які можуть бути усиновленими, видача направлення на знайомство з дитиною, встановлення з нею контакту проводиться лише за умов наявності у дитини і кандидата повного пакету документів.
- Під час дії воєнного стану та протягом трьох місяців після його завершення діяльність з усиновлення дітей громадянами України, які проживають за межами України, та іноземцями, у тому числі й постановка таких осіб на облік кандидатів в усиновлювачі, видача їм направлень для знайомства та встановлення контакту з дитиною, не здійснюється, крім випадків, коли усиновлювач є родичем дитини або вирішується питання про усиновлення дитини, яка є рідним братом/сестрою раніше усиновленої ними дитини.

ЯК ОТРИМАТИ ДЕРЖАВНУ ДОПОМОГУ ПРИ УСИНОВЛЕННІ

Допомога при усиновленні дитини призначається усиновлювачу (якщо усиновлювачами є подружжя, – одному з них на їх розсуд), який є громадянином України, постійно проживає на її території та усиновив дитину з числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, або дитину, батьки якої дали згоду на її усиновлення, крім випадку усиновлення одним з подружжя дитини іншого з подружжя.

Призначення і виплата державної допомоги здійснюються структурними підрозділами з питань соціального захисту

населення районних, районних у м. Києві та Севастополі держадміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад (далі - органи соціального захисту населення) за задекларованим (зареєстрованим) місцем проживання (перебування) заявника.

Допомога при усиновленні дитини надається у розмірі, встановленому для виплати допомоги при народженні дитини за умови, що звернення за її призначенням надійшло не пізніше 12 календарних місяців з дня набрання законної сили рішенням про усиновлення дитини.

Контроль за цільовим використанням допомоги при усиновленні дитини здійснюється службами у справах дітей.

Усі дані щодо отримання допомоги можна знайти на порталі «ДІА»

СКАСУВАННЯ УСИНОВЛЕННЯ, ВИЗНАННЯ УСИНОВЛЕННЯ НЕДІЙСНИМ, ПОЗБАВЛЕННЯ УСИНОВЛЮВАЧА БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ

Законодавством передбачена процедура (у судовому порядку) скасування усиновлення, визнання усиновлення недійсним, позбавлення усиновлювача батьківських прав.

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ:

- припиняються на майбутнє права та обов'язки, що виникли у зв'язку з усиновленням між дитиною та усиновлювачем і його родичами;
- дитина повертається під опіку органів опіки та піклування, які знов шукають для неї родину;
- дитина має право на збереження прізвища, імені та по батькові, які вона одержала у зв'язку з усиновленням; за бажанням дитини їй присвоюється прізвище, ім'я, по батькові, які вона мала до усиновлення;
- у разі скасування усиновлення з підстави, що воно суперечить інтересам дитини, не забезпечує їй сімейного виховання, якщо дитина не передається батькам, суд може постановити рішення про стягнення аліментів на дитину з особи, яка була її усиновлювачем, за умови, що останній може надавати матеріальну допомогу.

ХТО МАЄ ПРАВО ДАТИ ПОЗОВ НА СКАСУВАННЯ УСИНОВЛЕННЯ?

Право на звернення до суду з позовом про скасування усиновлення чи визнання його недійсним мають батьки, усиновлювач, опікун, піклувальник, орган опіки та піклування, прокурор, усиновлена дитина, яка досягла чотирнадцяти років.

Право на звернення до суду з позовом про позбавлення батьківських прав мають один з батьків, опікун, піклувальник, особа, в сім'ї якої проживає дитина, заклад охорони здоров'я, навчальний або інший дитячий заклад, в якому вона перебуває, орган опіки та піклування, прокурор, а також сама дитина, яка досягла чотирнадцяти років.

ОПІКА/
ПІКЛУВАННЯ НА
ПОРТАЛІ «ДІЯ»

ОПІКА/ ПІКЛУВАННЯ

ОПІКА (до 14 років) ПІКЛУВАННЯ (з 14 до 18 років) – влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, в сім'ї громадян України, які перебувають переважно у сімейних, родинних відносинах.

При призначенні опікуна для малолітньої особи та при призначенні піклувальника для неповнолітньої особи враховується бажання дитини.

Основні нормативно-правові акти щодо опіки/піклування

Сімейний кодекс України. Розділ IV. Глава 19 (ст. 243-251): Опіка та піклування над дітьми.

Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» від 13.01.2005 № 2342-IV.

Постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини».

ХТО МОЖЕ БУТИ ОПІКУНОМ/ ПІКЛУВАЛЬНИКОМ

1. Опікуном/піклувальником дитини може бути за її згодою повнолітня дієздатна особа.

2. При призначенні дитині опікуна або піклувальника органом опіки та піклування враховуються особисті якості особи, її здатність до виховання дитини, ставлення до неї, а також бажання самої дитини.

ХТО НЕ МОЖЕ БУТИ ОПІКУНОМ/ ПІКЛУВАЛЬНИКОМ

Опікуном/піклувальником не можуть бути особи, які:

- не досягли 18 років;
- визнані у встановленому порядку недієздатними або обмежено дієздатними;

- позбавлені батьківських прав, якщо ці права не були поновлені;
- раніше були усиновлювачами (опікунами/піклувальниками, прийомними батьками чи батьками-вихователями) іншої дитини, але усиновлення було скасовано або визнано недійсним (було припинено опіку, піклування чи діяльність прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу) з їхньої вини;
- перебувають на обліку або на лікуванні у психоневрологічному чи наркологічному диспансері;
- зловживають спиртними напоями або наркотичними засобами;
- були засуджені за злочини проти життя і здоров'я, волі, честі та гідності, статевої свободи та статевої недоторканості особи, проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також за злочини, передбачені статтями 148, 150, 150-1, 164, 166, 167, 169, 181, 187, 324, 442 Кримінального кодексу України (2341-14), або мають непогашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість за вчинення інших злочинів;
- не мають постійного місця проживання та постійного заробітку (доходу);
- страждають на хвороби, перелік яких затверджений Міністерством охорони здоров'я України;
- є особами з інвалідністю I і II групи, які за висновком медико-соціальної експертної комісії потребують стороннього догляду;
- є іноземцями, які не перебувають у шлюбі, крім випадків, коли іноземець є родичем дитини;
- не мають громадянства;
- проживають на спільній житловій площі з членами сім'ї, які мають розлади здоров'я або поведінку чи спосіб життя, що може негативно вплинути на здо-

ров'я дитини, її фізичний, психічний, моральний або інтелектуальний розвиток;

- поведінка та інтереси яких суперечать інтересам дитини, яка може бути влаштована в сім'ю.

ОСОБЛИВОСТІ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ

- 1** Опікуном призначається одна особа.
- 2** В переважній більшості особі відома дитина/діти, які будуть влаштовані під опіку/піклування.
- 3** Опіка/піклування призначається як органом опіки та піклування, так і судом.
- 4** Опіка або піклування встановлюється за місцем проживання дитини, яка потребує опіки чи піклування, або за місцем проживання опікуна чи піклувальника.
- 5** Дитина не втрачає статус дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, і залишається в службі у справах дітей на обліку до досягнення 18 років.
- 6** Має право бути усиновленою. Опікун має право давати згоду на усиновлення.
- 7** Родичі дитини, які мають намір взяти її під опіку, піклування, не зобов'язані проходити курс навчання, але за власним бажанням відповідно до рекомендації служби у справах дітей за місцем походження дитини або за місцем свого проживання вони можуть його пройти.

- 8** Встановлення опіки та піклування не припиняє права дитини на отримання пенсії, аліментів, відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника та інших соціальних виплат, призначених дитині відповідно до законів України, а також права власності дитини на ці виплати.
- 9** Дитина, над якою встановлена опіка або піклування має право на збереження права користування житлом, у якому вона проживала до встановлення опіки або піклування.

КРОКИ ДО ОПІКИ/ПІКЛУВАННЯ

1 Звернення до служби у справах дітей.

Особа, яка виявила бажання стати опікуном/піклувальником, звертається до служби у справах дітей за місцем свого проживання або за місцем походження дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, із заявою та подає такі документи:

- копію документа, що посвідчує особу (паспорта громадянина України, або ID- картки);
- копію реєстраційного номера облікової картки платника податків або інформацію про відмову від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків;
- копію документа, де зазначено унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі (за наявності);
- довідку про заробітну плату за останніх шість місяців або відомості з Державного реєстру фізичних осіб-платників податків про суми виплачених доходів та утриманих податків або довідку про подану де-

кларацію про майновий стан і доходи за попередній календарний рік. Якщо особа перебуває у шлюбі, то може подавати тільки особа, яка бажає взяти дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування, під опіку або піклування;

- копію свідоцтва про шлюб або витяг з Державного реєстру актів цивільного стану громадян про шлюб (для осіб, які перебувають у шлюбі);
- висновок про стан здоров'я заявника, складений за формою (якщо перебуває у шлюбі, то від кожного з подружжя);
- довідку про наявність чи відсутність судимості, видана територіальним центром з надання сервісних послуг МВС за місцем проживання заявника (якщо перебуває у шлюбі, то від кожного з подружжя);
- документ, що підтверджує право власності або користування житловим приміщенням;
- документ, що підтверджує відомості про місце проживання (перебування) заявника та членів його сім'ї, які проживають з ним на спільній житловій площі;
- довідку від нарколога та психіатра про відсутність перебування на обліку заявника та для осіб, які проживають разом із заявником;
- згоду другого з подружжя, справжність підпису на якій засвідчено нотаріально (якщо особа, яка бажає взяти дитину під опіку/піклування, перебуває в шлюбі);
- письмову згоду всіх повнолітніх членів сім'ї, що проживають разом з особою, яка бажає взяти дитину під опіку/піклування, справжність підпису на якій засвідчено нотаріально або написану власноручно в присутності посадової особи, яка здійснює прийом документів, про що робиться позначка на заяві із зазначенням прізвища, власного імені, по батькові (за наявності), підпису посадової особи та дати.

Термін перевірки працівником служби у справах дітей поданих документів на відповідність вимогам зако-

нодавству – 5 робочих днів. Про результати перевірки документів служба у справах дітей інформує заявника в електронній формі з одночасним повідомленням за допомогою телефонного зв'язку.

2 Перевірка умов для проживання.

Впродовж 5 робочих днів після перевірки документів працівники служби у справах дітей за місцем проживання заявника обстежують житлово-побутові умови та складають відповідний акт.

3 Навчання майбутніх опікунів/піклувальників (для тих, хто не є родичами дитини).

За направленням служби у справах дітей особа проходить курс підготовки з питань виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в закладі, установі чи організації, визначеній обласним центром соціальних служб.

Родичі дитини, які мають намір взяти її під опіку, піклування, не зобов'язані проходити курс навчання, але за власним бажанням можуть його пройти, відповідно до рекомендації служби у справах дітей за місцем походження дитини (або за місцем свого проживання).

Протягом 10 робочих днів після завершення курсу підготовки з питань виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, заклад, установа чи організація, що проводили навчання, надає заявнику довідку про проходження навчання за формою, встановленою Мінсоцполітики, та надсилає її копію до служби у справах дітей.

Заява вважається поданою, якщо до неї додані всі документи.

Строк дії документів становить один рік з дня їх видачі.

4 Взяття на облік потенційних опікунів/піклувальників.

За результатами перевірки документів, проходження курсу підготовки з питань виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та обстеження умов проживання заявника або заявників служба у справах дітей протягом 5 робочих днів:

- вносить відомості про заявника до єдиного банку даних;
- реєструє осіб у журналі обліку потенційних опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів;
- готує висновок про доцільність (недоцільність) встановлення опіки, піклування та відповідність її/його інтересам дитини.

5 Ознайомлення з інформацією про дітей (для тих, хто не є родичами дитини).

Служба у справах дітей знайомить кандидата в опікуни/піклувальники з інформацією про дітей, які в них є на обліку і можуть бути взяті під опіку/піклування. Також інформацію про дітей, які можуть бути влаштовані під опіку/піклування, можна знайти через:

сторінку «Діти»
Мінсоцполітики

сторінку «Анкети дітей»
Фонду Ріната Ахметова

Ще один з варіантів – звертатися в служби у справах дітей та цікавитися інформацією про дітей (згідно з отриманими рекомендаціями).

Контакти обласних служб у справах дітей – на передостанній сторінці довідника.

6 Знайомство та встановлення контакту з дитиною (для тих, хто не є родичами дитини).

Служба у справах дітей видає кандидату направлення для знайомства та встановлення контакту з дитиною, з якою той виявив бажання познайомитися. Перше відвідування дитини відбувається за участі працівника служби у справах дітей.

Термін дії направлення – 10 робочих днів. Але за бажанням термін може бути подовжений ще на 10 робочих днів. Враховується бажання дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування. Бесіда з дитиною проводиться працівником служби у справах дітей з урахуванням її віку, обставин, за яких вона втратила батьківське піклування, не принижуючи гідність дитини та осіб, які виявили бажання взяти її під опіку/піклування. За результатами бесіди складається довідка.

7 Прийняття рішення про встановлення опіки/піклування.

Опіка/піклування над дитиною встановлюється рішенням районної, районної у Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради територіальної громади або судом.

Рішення про встановлення опіки, піклування приймається у місячний строк після подання заяви і зазначених документів.

8 Прийняття дитини в родину.

У разі встановлення опіки, піклування над дитиною, яка перебуває у закладі для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, служба у справах дітей разом з адміністрацією закладу забезпечує передачу дитини на виховання опікуна/піклувальнику і відрахування її із закладу протягом 15 днів після прийняття рішення про встановлення опіки/піклування.

НАГЛЯД ЗА ДОТРИМАННЯМ ПРАВ ДИТИНИ

Соціальний супровід стосовно дітей, які перебувають під опікою, піклуванням та у складних життєвих обставинах, здійснюється центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді за місцем проживання дитини з опікуном/піклувальником.

Опікун, піклувальник зобов'язаний щороку з моменту призначення подавати службі у справах дітей за місцем свого проживання висновок про стан здоров'я опікуна/піклувальника.

Служба у справах дітей із залученням працівників органів освіти та охорони здоров'я за місцем проживання дитини здійснює контроль за умовами утримання, навчання, виховання дитини, над якою встановлено опіку/піклування, шляхом відвідування родини. Періодичність відвідування встановлюється окремим графіком, але не рідше ніж один раз на рік.

ЯК ОТРИМАТИ ДЕРЖАВНУ ДОПОМОГУ ДІТЯМ, ВЛАШТОВАНИМ ПІД ОПІКУ, ПІКЛУВАННЯ

Допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, призначається і виплачується органами соціаль-

ного захисту населення за місцем проживання опікуна, піклувальника.

Допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, надається у розмірі, що становить 2,5 прожиткових мінімуми для дитини відповідного віку, на дітей з інвалідністю, над якими встановлено опіку чи піклування, – 3,5 прожиткових мінімуми для дитини відповідного віку.

Допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, призначається на дванадцять місяців. Питання про продовження виплати допомоги вирішується на підставі заяви та довідок про місячні розміри пенсії, аліментів, стипендії, державної допомоги, що одержує опікун чи піклувальник на дитину.

Усі дані щодо отримання допомоги можна знайти на порталі «ДІЯ»

ООБЛИВОСТІ ОПІКИ/ПІКЛУВАННЯ ПІД ЧАС ДІЇ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ НАДЗВИЧАЙНОГО АБО ВОЄННОГО СТАНУ

Особа, яка перебуває у сімейних, родинних відносинах (у тому числі хрещені батьки) з дитиною-сиротою або дитиною, позбавленою батьківського піклування, виявила бажання взяти її під опіку/піклування подає службі у справах дітей за місцем свого проживання або за місцем виявлення дитини такі документи:

- заяву;
- копію паспорта громадянина України;
- документи, що підтверджують сімейні, родинні зв'язки особи з дитиною;
- довідку від нарколога та психіатра про відсутність перебування на обліку;
- довідку про наявність чи відсутність судимості, видану територіальним центром з надання сервісних послуг МВС за місцем проживання заявника або через Портал “Дія”. У разі неможливості її отримання кандидат в опікуни/піклувальники подає заяву про відсутність притягнення його до кримінальної відповідальності згідно зі статтями Кримінального кодексу України, зазначеними у пункті 10 частини першої статті 212 Сімейного кодексу України. Відповідальність за достовірність наданої службі у справах дітей інформації щодо відсутності судимості покладається на опікунів/піклувальників.

Після припинення надзвичайного або воєнного стану довідка про наявність чи відсутність судимості опікуна/піклувальника надається службі у справах дітей протягом місяця.

Також треба зауважити, що під час дії воєнного/ надзвичайного стану через відмову опікунів/піклувальників від обов'язкової евакуації (у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайної ситуації у тій місцевості, де вони проживають) опіка/піклування може припинитися.

ПРИПИНЕННЯ ОПІКИ/ПІКЛУВАННЯ

Підставою для припинення опіки є досягнення дитиною 14 років. У цьому випадку опіка автоматично перетворюється на піклування і опікун без додаткового рішення

стає піклувальником з відповідними правами та обов'язками.

Особа може бути звільнена від обов'язків опікуна або піклувальника дитини у випадках, передбачених Цивільним кодексом України, а також тоді, коли між опікуном, піклувальником та дитиною склалися стосунки, які перешкоджають здійсненню ними опіки, піклування. Суд, якщо він призначив опікуна чи піклувальника, або орган опіки та піклування за заявою особи звільняє її від повноважень опікуна або піклувальника. Ця заява розглядається судом або органом опіки та піклування протягом одного місяця.

За заявою органу опіки та піклування суд може звільнити особу від повноважень опікуна або піклувальника у разі невиконання нею своїх обов'язків, порушення прав підопічного, а також у разі поміщення підопічного до навчального закладу, закладу охорони здоров'я або закладу соціального захисту.

Піклування припиняється відповідно до підстав, визначених у ст. 77 Цивільного кодексу України.

Прийомна сім'я
на порталі «ДІЯ»

ПРИЙОМНА СІМ'Я

Прийомна сім'я – сім'я або окрема особа, що не перебуває в шлюбі, які добровільно взяли із закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, від 1 до 4 дітей на виховання та спільне проживання.

Діти з прийомної сім'ї можуть бути усиновлені, якщо на те є правові підстави.

Прийомні діти виховуються в сім'ї до 18 років. У випадках навчання дитини в закладі або наявності інвалідності вона може залишитися в сім'ї до досягнення нею 23 років.

Особи, які створили прийомну сім'ю, отримують статус прийомних батьків, а діти – прийомних дітей.

Прийомні батьки є законними представниками прийомних дітей і діють в інтересах прийомних дітей без спеціальних на те повноважень.

ОСНОВНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ЩОДО ПРИЙОМНОЇ СІМ'Ї

Порядок створення прийомної сім'ї визначено:

Законом України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»

Положенням про прийомну сім'ю, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України №565 від 26.04.2002

ХТО МОЖЕ БУТИ ПРИЙОМНИМИ БАТЬКАМИ

1. Прийомними батьками можуть бути працездатні особи, які перебувають у шлюбі.
2. Прийомним батьком/мамою може бути працездатна особа, яка не перебуває в шлюбі.
3. Прийомними батьками можуть бути тільки повнолітні особи.
4. Прийомними батьками можуть бути тільки громадяни України.

ХТО НЕ МОЖЕ БУТИ ПРИЙОМНИМИ БАТЬКАМИ

1. Особи, які не пройшли курс підготовки потенційних кандидатів у прийомні батьки.
2. Особа, яка визнана в установленому порядку недієздатною або обмежено дієздатною.
3. Особа, яка позбавлена батьківських прав.
4. Особа, яка була усиновлювачем, опікуном, піклувальником, прийомним батьком (прийомною матір'ю), батьком-

вихователем (матір'ю-вихователькою) іншої дитини, але усиновлення було скасовано чи визнано недійсним; опіку, піклування чи діяльність прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу було припинено з її вини.

5. Особа, яка за станом здоров'я не може виконувати обов'язки щодо виховання дітей (інваліди I або II групи, які за висновком медико-соціальної експертної комісії потребують стороннього догляду).

6. Особи, у яких офіційно зареєстровані асоціальні прояви, нахили до насильства.

7. Особи, які перебувають на обліку або на лікуванні в психоневрологічному чи наркологічному диспансері.

8. Особа, яка зловживає спиртними напоями або наркотичними засобами.

9. Особа, яка страждає від хвороб, перелік яких затверджений Міністерством охорони здоров'я.

10. Особа, яка засуджена за злочини проти життя й здоров'я, волі, честі та гідності, статевої свободи та статевої недоторканості особи, проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також за злочини, передбачені статтями 148, 150, 150-1, 164, 166, 167, 169, 181, 187, 324 і 442 Кримінального кодексу України, або має непогашену чи незняту в установленому законом порядку судимість за вчинення інших злочинів.

11. Особи, з якими на спільній житловій площі проживають члени сім'ї (у тому числі малолітні та неповнолітні діти), які мають глибокі органічні ураження нервової системи, хворі на СНІД (крім сімей, які беруть на виховання дітей, уражених ВІЛ-інфекцією), відкриту форму туберкульозу, які мають психотичні розлади, у яких офіційно зареєстровані асоціальні прояви, нахили до насильства.

12. Особи, які не мають постійного місця проживання та постійного заробітку.

13. Іноземці, крім випадків, коли іноземець є родичем дитини.

14. Особи без громадянства.

Вік

Влаштування дітей у прийомну сім'ю рекомендовано проводити з урахуванням віку прийомних батьків та дітей, щоб на час досягнення обома прийомними батьками пенсійного віку всі прийомні діти досягли повноліття.

У разі досягнення пенсійного віку одним із прийомних батьків час перебування дітей визначається за віком молодшого з батьків.

В окремих випадках прийомна сім'я може функціонувати й після досягнення прийомними батьками пенсійного віку, але не більше ніж протягом 5 років.

Житлова площа

У разі створення прийомної сім'ї прийомні батьки беруть прийомних дітей на власну житлову площу за наявності відповідних санітарно-гігієнічних та побутових умов (належного стану житлового приміщення, необхідної житлової площі, належного санітарного стану, наявності необхідних меблів, побутової техніки та інших товарів тривалого споживання, наявності умов для проживання, виховання та розвитку дитини).

КРОКИ ДО СТВОРЕННЯ ПРИЙОМНОЇ СІМ'Ї

1

Звернення до служби у справах дітей.

Громадяни України, які бажають стати прийомними батьками, звертаються до служби у справах дітей за місцем проживання, де отримують консультацію з усіх питань щодо створення прийомної сім'ї.

2

Подання заяви та збір документів.

Подають заяву про взяття на облік як кандидатів в прийомні батьки разом з пакетом документів:

- копію документа, що посвідчує особу;
- копію реєстраційного номера облікової картки платника податків з Державного реєстру фізичних осіб-платників податків або інформацію про відмову від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків;
- копію документа, де зазначено унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі (за наявності);
- довідку про заробітну плату за останніх шість місяців або відомості з Державного реєстру фізичних осіб-платників податків про суми виплачених доходів та утриманих податків або довідку про подану декларацію про майновий стан і доходи за попередній календарний рік;
- довідку про наявність або відсутність виконавчого провадження стосовно боргових зобов'язань;
- копію свідоцтва про шлюб або витяг з Державного реєстру актів цивільного стану громадян про шлюб (для осіб, які перебувають у шлюбі);
- висновок про стан здоров'я заявника, складений за формою згідно з додатком 5;
- довідку про наявність чи відсутність судимості для кожного заявника, видану територіальним центром з надання сервісних послуг МВС за місцем проживання заявника;
- документ, що підтверджує право власності або користування житловим приміщенням;
- документ, що підтверджує відомості про місце проживання (перебування) заявника та членів його сім'ї, які проживають з ним на спільній житловій площі;
- довідку від нарколога та психіатра для осіб, які проживають разом із заявниками;

- письмову згоду всіх повнолітніх членів сім'ї, що проживають разом з прийомними батьками, засвідчену нотаріально або в присутності посадової особи, яка здійснює прийом документів, про що робиться позначка на заяві із зазначенням прізвища, власного імені, по батькові (за наявності), підпису посадової особи та дати;
- заяву про взяття на облік як кандидатів в прийомні батьки (від подружжя, яке бажає утворити прийомну сім'ю, приймається спільна заява, підписана кожним із подружжя).

Заява вважається поданою, якщо до неї додані всі документи, зазначені в цьому пункті.

Витребування у заявників документів, не зазначених у переліку, не допускається.

Строк дії документів – один рік з дня їх видачі, якщо інше не передбачено законодавством.

3 Обстеження умов проживання.

Служба у справах дітей проводить обстеження умов проживання подружжя або самотньої особи, котрі бажають створити прийомну сім'ю, за результатами якого складає Акт обстеження житлово-побутових умов.

4 Проходження навчання.

Бажаючі стати прийомними батьками отримують направлення на проходження спеціального навчання для кандидатів у прийомні батьки. Навчання проходить у регіональному Центрі соціальних служб.

Після проходження курсу кандидатам у прийомні батьки передається довідка про його проходження, а також рекомендація регіонального Центру соціальних служб до включення осіб як кандидатів до Банку даних до служби, яка направляє на навчання.

5 Перевірка документів.

На підставі поданих документів з урахуванням результатів обстеження умов проживання сім'ї та успішності проходження курсу навчання служба у справах дітей дає висновок про доцільність (недоцільність) створення прийомної сім'ї та відповідність її інтересам дитини.

6 Отримання статусу кандидата.

Служба у справах дітей вносить відомості про осіб до Банку даних.

7 Пошук дитини.

Тільки після включення осіб до Банку даних потенційних прийомних батьків буде надана інформація про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також право зустрічатися з дитиною для налагодження контакту.

Дітей можна брати на виховання з державних установ для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а саме: з дитячих будинків, будинків дитини, шкіл-інтернатів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, притулків для неповнолітніх, центрів соціально-психологічної реабілітації.

Також до прийомної сім'ї можна влаштовувати дитину, що перебуває на тимчасовому вихованні.

8 Отримання рішення про створення прийомної сім'ї.

Кандидати в прийомні батьки подають заяву до районної державної адміністрації або виконавчого органу міської ради про надання їм статусу прийомної сім'ї та передачу їм на спільне проживання й виховання дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування.

Голова районної державної адміністрації чи виконкому міської ради приймає розпорядження про створення прийомної сім'ї та передачу дитини на виховання та спільне проживання.

На підставі розпорядження про створення прийомної сім'ї між прийомними батьками та органом, який прийняв рішення про її створення, укладається договір про влаштування дітей на виховання та спільне проживання в прийомній сім'ї за встановленою формою.

ДОСТРОКОВЕ ПРИПИНЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИЙОМНОЇ СІМ'Ї

Функціонування **прийомної сім'ї** може бути припинене достроково, а вихованці відібрані у прийомних батьків у разі:

- 1** Виникнення в сім'ї несприятливих умов для виховання дітей та спільного проживання (важка хвороба батьків-вихователів, брак взаєморозуміння батьків з дітьми, конфліктні стосунки дітей).
- 2** Невиконання прийомними батьками обов'язків щодо належного виховання, розвитку та утримання дітей.
- 3** Повернення дітей рідним батькам.

- 4** Усиновлення дітей.
- 5** Виявлення обставин умисного виведення дитини з прийомної сім'ї для усиновлення її іноземцями, за винятком ситуацій, коли іноземець є родичем дитини.
- 6** Виявлення обставин, за наявності яких особа не має права бути одним із батьків.
- 7** Якщо у прийомних батьків або членів сім'ї, з якими вони проживають на спільній житловій площі, зокрема у малолітніх і неповнолітніх дітей, діагностовано захворювання: глибокі органічні ураження нервової системи, СНІД (крім сімей, які беруть на виховання дітей, уражених ВІЛ-інфекцією), відкрита форма туберкульозу, психотичні розлади, асоціальні прояви, нахили до насильства.
- 8** Досягнення прийомними дітьми повної цивільної дієздатності.
- 9** Зменшення кількості дітей, і впродовж року ця кількість не збільшилася.
- 10** (Під час воєнного стану) Відмова від примусової евакуації, оголошеної військовою адміністрацією регіону може бути підставою для припинення функціонування прийомної сім'ї.

ДИТЯЧИЙ БУДИНОК СІМЕЙНОГО ТИПУ (ДБСТ)

Дитячий будинок сімейного типу (ДБСТ) – це окрема сім'я, що створюється за бажанням подружжя або самотньої особи, яка не перебуває в шлюбі, для забезпечення сімейним вихованням та спільного проживання не менш як п'яти дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Загальна кількість дітей (включно з рідними) у такій сім'ї не може перевищувати 10 осіб.

Особи, які створили дитячий будинок сімейного типу, отримують статус батьків-вихователів, а діти – статус вихованців. На влаштування дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, в ДБСТ потрібна згода дитини, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити.

Діти виховуються в ДБСТ до 18 років. У випадках навчання дитини в закладі або наявності інвалідності вона може залишитися в ДБСТ до досягнення нею 23 років.

ОСНОВНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ЩОДО ДБСТ

Порядок створення ДБСТ визначений:

Законом України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»

Постановою Кабінету Міністрів України №564 від 26 квітня 2002 року «Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу»

ХТО МОЖЕ БУТИ БАТЬКАМИ-ВИХОВАТЕЛЯМИ

1. Повнолітні та працездатні особи, які перебувають у шлюбі.
2. Одинокa особa, яка не перебуває у шлюбі.
3. Громадяни України.

ХТО НЕ МОЖЕ БУТИ БАТЬКАМИ-ВИХОВАТЕЛЯМИ

1. Особи, визнані в установленому порядку недієздатними або обмежено дієздатними.
2. Особи, позбавлені батьківських прав.
3. Особи, які були усиновлювачами, опікунами, піклувальниками, прийомними батьками, батьками-вихователями іншої дитини, але усиновлення було скасовано або визнано недійсним; опіку, піклування чи діяльність прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу було припинено з їхньої вини.
4. Особи, які за станом здоров'я не можуть виконувати обов'язки щодо виховання дітей: інваліди I або II групи, які

за висновком медико-соціальної експертної комісії потребують стороннього догляду.

5. Особи, у яких офіційно зареєстровані асоціальні прояви, нахили до насильства.

6. Особи, які перебувають на обліку або лікуванні у психоневрологічному чи наркологічному диспансері.

7. Особи, які зловживають спиртними напоями або наркотичними засобами;

особи, які страждають від хвороб, перелік яких затверджений Міністерством охорони здоров'я.

8. Особи, які були засуджені за злочини проти життя і здоров'я, волі, честі та гідності, статевої свободи та статевої недоторканості особи, проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів або прекурсорів, а також за злочини, передбачені статтями 148, 150, 150-1, 164, 166, 167, 169, 181, 187, 324 і 442 Кримінального кодексу України, або мають непогашену чи незняту в установленому законом порядку судимість за скоєння інших злочинів.

9. Особи, з якими на спільній житлоплощі проживають члени сім'ї (зокрема малолітні та неповнолітні діти), які мають глибокі органічні ураження нервової системи, алкогольну та наркотичну залежність, хворі на СНІД, відкриту форму туберкульозу, які мають психотичні розлади, у яких офіційно зареєстровані асоціальні прояви, схильності до насильства.

10. Особи, які не мають постійного місця проживання та постійного заробітку.

11. Іноземці, крім ситуацій, коли іноземець є родичем дитини.

12. Особи без громадянства.

Вік

Влаштування дітей у ДБСТ проводиться з урахуванням віку батьків-вихователів та дітей у такий спосіб, щоб на час досягнення батьками-вихователями пенсійного віку всі вихованці досягли віку вибуття з дитячого будинку сімейного типу.

У разі досягнення пенсійного віку одним з батьків-вихователів час перебування дітей визначається за віком молодшого з батьків.

В окремих ситуаціях ДБСТ може працювати і після досягнення батьками-вихователями пенсійного віку, але не більш ніж упродовж 5 років.

КРОКИ ДО СТВОРЕННЯ ДБСТ

1

Відвідування служби у справах дітей.

Бажаючі стати батьками-вихователями звертаються до служби у справах дітей за місцем проживання, де отримують консультацію з усіх питань, пов'язаних зі створенням ДБСТ.

2

Подача заяви та збір документів.

Подати заяву про взяття на облік як кандидатів в батьки-вихователі разом з пакетом документів:

- копію документа, що посвідчує особу;
- копію реєстраційного номера облікової картки платника податків з Державного реєстру фізичних осіб-платників податків або інформацію про відмову від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків;
- копію документа, де зазначено унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі (за наявності);
- довідку про заробітну плату за останніх шість місяців або відомості з Державного реєстру фізичних осіб-платників податків про суми виплачених доходів та

утриманих податків або довідку про подану декларацію про майновий стан і доходи за попередній календарний рік;

- довідку про наявність або відсутність виконавчого провадження стосовно боргових зобов'язань;
- копію свідоцтва про шлюб або витяг з Державного реєстру актів цивільного стану громадян про шлюб (для осіб, які перебувають у шлюбі);
- висновок про стан здоров'я заявника, складений за формою згідно з додатком 5;
- довідку про наявність чи відсутність судимості для кожного заявника, видану територіальним центром з надання сервісних послуг МВС за місцем проживання заявника;
- документ, що підтверджує право власності або користування житловим приміщенням;
- документ, що підтверджує відомості про місце проживання (перебування) заявника та членів його сім'ї, які проживають з ним на спільній житловій площі;
- довідку від нарколога та психіатра для осіб, які проживають разом із заявниками;
- письмову згоду всіх повнолітніх членів сім'ї, що проживають разом з батьками-вихователями, засвідчену нотаріально або в присутності посадової особи, яка здійснює прийом документів, про що робиться позначка на заяві із зазначенням прізвища, власного імені, по батькові (за наявності), підпису посадової особи та дати;
- заяву про взяття на облік як кандидатів в батьки-вихователі (від подружжя, яке бажає утворити ДБСТ, приймається спільна заява, підписана кожним з подружжя).

Заява вважається поданою, якщо до неї додані всі документи, зазначені в цьому пункті. Витребування у заявників документів, не зазначених у переліку, не допускається. Строк дії документів становить один рік з дня їх видачі, якщо інше не передбачено законодавством.

3 Обстеження житлових умов.

Служба у справах дітей проводить обстеження умов проживання подружжя або самотньої особи, котрі бажають створити дитячий будинок сімейного типу, за результатами якого складає Акт обстеження житлово-побутових умов.

4 Проходження навчання.

Бажаючі бути батьками-вихователями отримують в службі у справах дітей направлення на проходження спеціального навчання для кандидатів у батьки-вихователі.

Навчання проходить у регіональному Центрі соціальних служб.

Після проходження курсу кандидатами у батьки-вихователі передається довідка про його проходження, а також рекомендація Регіонального Центру соціальних служб до включення осіб як кандидатів до Банку даних до служби у справах дітей, яка направляє на навчання.

5 Висновок служби у справах дітей.

На підставі поданих документів, з урахуванням успішності проходження курсу навчання, служба у справах дітей дає висновок про доцільність (недоцільність) створення дитячого будинку сімейного типу.

6 Статус кандидата.

Служба у справах дітей вносить відомості про осіб до Банку даних як про потенційних батьків-вихователів.

7 Створення ДБСТ.

Кандидати в батьки-вихователі подають заяву в районну державну адміністрацію або виконавчий орган міської ради про створення ДБСТ.

Голова районної державної адміністрації чи виконкому міської ради видає розпорядження про створення ДБСТ, після чого між органом, який ухвалив рішення, і батьками-вихователями укладається договір про організацію діяльності ДБСТ.

8 Пошук дітей.

ДБСТ комплектується дітьми впродовж 12 місяців з дня створення. Контролює його комплектування місцева служба у справах дітей.

ТЕРМІН ФУНКЦІОНУВАННЯ ДБСТ

Вихованці проживають і виховуються в ДБСТ до досягнення 18-річного віку, а в разі продовження навчання у професійно-технічному, вищому навчальному закладі I-IV рівнів акредитації – до його закінчення.

У разі зменшення кількості вихованців унаслідок вибуття їх за віком або з інших причин розглядається питання про поповнення ДБСТ вихованцями або переведення його в статус прийомної сім'ї.

(Під час воєнного стану) Відмова від примусової евакуації, оголошеної військовою адміністрацією регіону може бути підставою для припинення функціонування ДБСТ.

ДОСТРОКОВЕ ПРИПИНЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДБСТ

Функціонування ДБСТ може бути припинено достроково, а вихованці відібрані у батьків-вихователів у разі:

- 1** Виникнення в дитячому будинку сімейного типу несприятливих умов для виховання дітей та спільного проживання (важка хвороба батьків-вихователів, брак взаєморозуміння батьків з дітьми, конфліктні стосунки дітей).
- 2** Невиконання батьками-вихователями обов'язків щодо належного виховання, розвитку та утримання дітей.
- 3** Повернення дітей рідним батькам.
- 4** Усиновлення дітей.
- 5** Виявлення обставин умисного виведення дитини з дитячого будинку сімейного типу для усиновлення її іноземцями, за винятком ситуацій, коли іноземець є родичем дитини.
- 6** Виявлення обставин, за наявності яких особа не має права бути одним із батьків-вихователів.
- 7** Якщо у батьків-вихователів або членів сім'ї, з якими вони проживають на спільній житловій площі, зокрема у малолітніх і неповнолітніх дітей, діагностовано захворювання: глибокі органічні ураження нервової системи, СНІД (крім сімей, які беруть на виховання дітей, уражених ВІЛ-інфекцією), відкрита форма туберкульозу, психотичні розлади, асоціальні прояви, нахили до насильства.

ЩО ПОЧИТАТИ ПРО ВЛАШТУВАННЯ ДІТЕЙ-СИРИТ?

1 **Новини щодо сфери сімейного влаштування** на фейсбук-сторінці «Рінат Ахметов – Дітям. Сирітству – ні!»

Тут ви знайдете анонси тренінгів Фонду Ріната Ахметова для підтримки батьків та вихователів. Відповіді на різні запитання щодо процесу влаштування дитини. Корисні поради щодо виховання. Можна залишати коментарі та відгуки. Якщо у вас є власні запитання, їх можна залишати у повідомленнях на сторінці.

А ще - нові інтерв'ю з провідними фахівцями щодо тенденцій протидії сирітства в Україні та реальні історії успішного усиновлення/опікунства, які надихнуть вас на долання всіх перешкод.

2 **Діна Сабітова «Три твої імені»**

Рита живе в селі з сестрою та батьками-алкоголіками. Врешті-решт опиняється в інтернаті, де її бере під опіку медсестра закладу. Майже доросла Гошка сподівається, що погана слава захистить її від оточуючих. Але у кожній з них є шанс стати щасливою. І всі вони – одна дівчинка. Від того, як повернеться її доля, залежить, яке ім'я стане справжнім.

3 Діна Сабітова «Де немає зими»

Мама 13-річного Паші та 8-річної Гуль зникає. За дорослу у дітей залишається тільки лялька. Перед ними вимальовується перспектива дитячого будинку. Як брату з сестрою не розлучитися та залишитися вдома? Дітям належить пережити багато випробувань, дізнатися багато нового про свою сім'ю і оточуючих людей.

4 Жаклін Вілсон «Дівчинка-знахідка»

Історія 14-річної дівчинки, яку мати кинула в смітник, коли дитина тільки з'явилася на світ, лише за кілька хвилин. Після сварки з прийомною матір'ю вона вирушає на пошуки свого минулого.

5 Дейв Пельцер «Хлопчик, який був річчю. Понівечене дитинство»

Психічно нестабільна мати-алкоголічка роками була і морила голодом маленького Дейва Пельцера. Хлопчик спав в холодному гаражі, носив брудний та рваний одяг. Коли мати вважала, що їжа для нього розкіш, він їв те, що навіть собаки не їли. Світ за стінами рідного дому нічого не знав про кошмарне життя хлопчика. Йому не було до кого звернутися по допомогу. Лише мрії допомагали йому триматися – мрії про когось, хто буде піклуватися про нього, любити і називати сином.

6 Неля Романовська «Усиновлена»

Книга-роздум, добірка мотиваційних оповідань та висновків, перевірених життям головної героїні. Це дівчинка, в якої раптово загинула мати. Аби вижити, вона сама приходить до інтернатного закладу. Як після того складається її життя, як вдається реалізувати мрію, створити власну родину? Авторка спонукає читача розмірковувати в атмосфері свободи і мудрості, віри і духовної радості, адже цей шлях пізнання і є щастям.

7 Людмила Петрановська «Дитя двох сімей»

Авторка намагається відповісти на більшість типових питань кандидатів в усиновителі. Чи треба зберігати таємницю усиновлення? Як допомогти дитині адаптуватися до життя в новій родині? Чи треба підтримувати зв'язок дитини з біологічними батьками, які ведуть асоціальне життя? Корисно і прийомним батькам, і фахівцям служб у справах дітей. У книзі багато прикладів з життя прийомних родин і усиновителів та порад батькам, які стикаються з труднощами виховання прийомної/усиновленої дитини.

ЩО ПОДИВИТИСЯ?

ФІЛЬМИ ДЛЯ ТИХ, ХТО МРІЄ ПРИЙНЯТИ ДИТИНУ У СВОЮ РОДИНУ

«Дитина з Марсу» (2007)

Головний герой Девід – відомий і успішний письменник-фантаст. Через деякий час після смерті дружини Девід, на радість його агенту Джеффу, відновлює роботу над новою книгою – науково-фантастичним романом про войовничих прибульців з інших планет. Але в цей час йому приходить лист із дитячого будинку. Незадовго до смерті Мері (так звали дружину Девіда) подружжя хотіло взяти з притулку маленького сироту. І ось тепер вихователька притулку Софі повідомляла, що вони можуть усиновити шестирічного Денніса. Девід вирушає в притулок з наміром відмовитися від усиновлення, він вважає, що навряд чи зможе сам піклуватися про малюка...

«Невидима сторона» (2009)

В основі сюжету – книга американського письменника і журналіста Майкла Льюїса «Невидима сторона: Еволюція гри». Ще в дитинстві головного героя – чорношкірого велетня і добряка Майкла Ора забрали від матері-наркоманки і батька-злочинця. Довгий час він поневірявся по прийомних сім'ях, але так і не зміг знайти притулок.

Але одного разу доля все ж посміхнулася Майклу. Коли він черговий раз залишився без дому, його знайшла заможна родина Туї. Вся сім'я дуже швидко прив'язується до хлопця і, незважаючи на його габарити і силу, бачить в ньому лише добру людину. Сім'я Туї дає Майклу те, чого у нього ніколи не було, – сім'ю. І найголовніше – допомагає знайти своє місце в житті.

«Полювання на дикунів» (2016)

За сюжетом, важкого міського підлітка Рікі Бейкера служби опіки передають на виховання подружжю Белли і Гека – літнім людям, які живуть в провінційному містечку. Товстому і ледачому Рікі не дуже подобається в селі, хоча тітонька Белла дуже добре до нього ставиться. Проте сварливий дядько Гек дивиться на хлопця як на найгіршого представника роду людського. Життя в глушині йде своєю чергою, Белла господарює на фермі, а Гек пропадає на полюванні в горах і лісах. Але одного разу трапилося нещастя. Тітка Белла вмирає, і працівники служби опіки хочуть забрати Рікі назад. Хлопчисько тікає в ліс, щоб знову не потрапити в інтернат. Гек йде його шукати, а поліцейські вирішують, що старий зовсім з глузду з'їхав від горя і потягнув хлопця в лісові хащі, та починають спецоперацію...

«Родина на хвилину» (2018)

Еллі та Піт Вагнери щасливі в шлюбі, але питання про дітей вони звикли відкладати до кращих часів. Переступивши поріг сорокаріччя, Вагнери вирішують, що час настав. Жалісливий Піт піддається на вмовляння дружини і погоджується усиновити малюка з дитбудинку.

Несподівано для самих себе вони вибирають жваву 15-річну дівчинку Ліззі з числа підлітків, яких ніхто не хоче брати. Виявляється, у Ліззі є молодший брат і сестричка, кожен зі своїми травмами і проблемним характером. Вагнерам доводиться взяти всіх трьох. Неслухняні діти на чолі з недовірливою Ліззі влаштовують прийомним батькам важке, але веселе життя.

«Мачуха» (1998)

Після розлучення батько двох дітей знайомить їх з новою подругою. Мачуха щиро намагається заслужити довіру і повагу дітей, але успіху немає. Рідна мати налаштовує дітей так, аби вони вбачали в новенькій злу мачуху. Проте доля все змінює. З'ясовується, що мати дітей важко хвора. Ця новина докорінно змінює і відносини між дітьми та мачухою, і поведінку кожного з героїв.

«Грудневі хлопчики» (2007)

Четверо сиріт-вихованців, народжених у грудні, відправляють на відпочинок на честь їх днів народження. На пляжі вони знайомляться з Безстрашним і його дружиною Терезою. Трьом хлопчикам подобається проводити час з ним, тоді як старший Мапа надає перевагу спілкуванню з дівчиною Люсі. Якось Дощик дізнається, що родина Мак-Енш хоче всиновити одного з хлопчиків. Зрадівши, що у них з'явився шанс отримати батьків, але не для всіх, діти починають конкурувати між собою.

«Сам на сам» (2020)

Джон займає скромну посаду в компанії, що надає послуги з миття вікон. У нього немає коханої жінки, проте є малолітній син, якого він сам виховує з народження. Раптом Джону повідомляють тривожну новину про знайдене у нього невиліковне захворювання. Чоловікові залишилося жити на білому світі кілька місяців. Засмучений мийник витрачає останні тижні на пошук нормальної прийомної сім'ї для маленького спадкоємця. Він намагається пом'якшити його біль від втрати батька.

КОНТАКТИ ОБЛАСНИХ СЛУЖБ У СПРАВАХ ДІТЕЙ

Область/місто	Контакти
Вінницька	(0432) 67-14-08 (опіка, ДБСТ, ПС) (0432) 52-45-52 (усиновлення)
Волинська	(0332) 24-60-61, (0332) 72-34-03
Дніпропетровська	(056) 732-48-70
Донецька	(06264) 8-52-23
Житомирська	(067) 751-73-39; (0412) 47-08-49; (0412) 47-44-26; (0412) 47-10-97, (0412) 42-20-79
Закарпатська	(0312) 61-39-44; (0312) 61-39-06
Запорізька	(098) 419 78 08 (опіка, ПС, ДБСТ) (061) 239-01-56 (усиновлення)
Івано-Франківська	(0342) 55-25-22
Кіровоградська	(0522) 35-12-50, (0522) 321740
Київ	(067) 139 07 95, (044) 4834555
Київська	(093) 98-88-219 (опіка, ПС) (068) 479-77-72 (усиновлення)
Луганська	(06452) 424-20, (06452) 424-33; ssd.loga@gov.ua
Львівська	(0322) 35-44-56
Миколаївська	(0512) 47-06-96
Одеська	(048) 728-37-95; (048) 728-35-44
Полтавська	(0532) 50-27-27
Рівненська	(0362) 62-08-00
Сумська	(0542) 607722; odassd@ukr.net , sodassd@sm.gov.ua
Тернопільська	(0352) 52-21-81
Харківська	(057)7055017, (057)7574436; slugbaditey@kharkivoda.gov.ua
Херсонська	(0552) 49-20-79, 22-64-87
Хмельницька	(0382) 79-41-43
Черкаська	(0472) 33-01-15, (0472) 54-01-29; 25727677@mail.gov.ua
Чернівецька	(0372) 52-24-08
Чернігівська	(046) 267-46-38

ДЛЯ НОТАТКІВ

Новини та анкети дітей

«Рінат Ахметов – Дітям.
Сирітству – ні!»

Фейсбук-сторінка

«Рінат Ахметов – Дітям.
Сирітству – ні!»

«Твоя суперсила»

Корисна інформація
для дітей та їх батьків

«Голоси Мирних. Діти»

Проекти для дітей
та підлітків